

การจัดการดินแบบผสมผสานเพื่อเพิ่มผลผลิตมันสำปะหลัง

Integrated Soil Management for Increasing Cassava Production

สมลักษณ์ จูฑังคะ ไชยยศ เพชรบุรณิน

ศูนย์วิจัยพืชไร่ระยอง สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 6 จังหวัดจันทบุรี

บทคัดย่อ

ศึกษาการจัดการดินโดยใช้วัสดุปรับปรุงบำรุงดินแบบผสมผสาน เพื่อเพิ่มผลผลิตมันสำปะหลัง ให้เพียงพอสำหรับการผลิตเอทานอล ได้ทำการวิจัยในดินทรายร่วน ชุคส์ตีบ จังหวัดระยอง มีค่าความเป็นกรด-ด่าง เฉลี่ย 4.8 อินทรีย์วัตถุ 0.9 เปอร์เซ็นต์ ฟอสฟอรัสที่เป็นประโยชน์ 0.04 เปอร์เซ็นต์ และโพแทสเซียมที่เป็นประโยชน์ 0.03 เปอร์เซ็นต์ ทำการทดลองระหว่างเดือน ตุลาคม 2548 ถึงเดือนมีนาคม 2551 โดยใช้อินทรีย์วัตถุ (มูลไก่แกลบ) วัสดุเหลือใช้จากโรงงานแป้ง (เปลือกมันสำปะหลัง) วัสดุเหลือใช้จากโรงงานน้ำตาล (กากตะกอนดินอ้อย) พืชตระกูลถั่ว (ถั่วพรี) และหินฟอสเฟต เป็นวัสดุปรับปรุงบำรุงดิน ร่วมกับการใช้ปุ๋ยเคมีสูตร 15-7-18 จำนวน 13 ระบบ วางแผนการทดลองแบบสุ่มบล็อกสมบูรณ์ มี 3 ซ้ำ ใช้มันสำปะหลังพันธุ์ระยอง 7 ซึ่งเป็นพันธุ์ที่ได้รับการรับรองจากกรมวิชาการเกษตรในปี 2548 ใช้ระยะปลูก 100 x 75 เซนติเมตร ผลการทดลองพบว่าระบบการใช้ปุ๋ยมูลไก่อัตรา 1,000 กิโลกรัมต่อไร่ ร่วมกับการใช้ปุ๋ยเคมีสูตร 15-7-18 อัตรา 50 กิโลกรัมต่อไร่ ร่วมกับการใช้ถั่วพรีเป็นปุ๋ยพืชสดโดยปลูกแซมมันสำปะหลังและตัดต้นคลุมดินที่ระยะเริ่มออกดอกประมาณ 45 วัน และร่วมกับการใช้หินฟอสเฟต อัตรา 200 กิโลกรัมต่อไร่ เป็นระบบที่มีประสิทธิภาพในการปรับปรุงบำรุงดินดีที่สุด โดยให้ผลผลิตมันสำปะหลัง เฉลี่ยสูงสุด 14.2 ตันต่อไร่ เพิ่มจากไม่มีการปรับปรุงดิน 91 เปอร์เซ็นต์ เพิ่มจากการใช้ปุ๋ยเคมีอย่างเดียวอัตรา 100 กิโลกรัมต่อไร่ 25 เปอร์เซ็นต์ ปรับค่าความเป็นกรด-ด่าง จากค่าเฉลี่ยก่อนการทดลองจาก 4.8 เป็น 6.4 ลดต้นทุนการผลิตจาก 0.71 บาทต่อกิโลกรัมเป็น 0.66 บาทต่อกิโลกรัม ให้ผลตอบแทนกำไรสุทธิ 12,387 บาทต่อไร่ ที่ราคาหัวมันสด 1.50 บาทต่อกิโลกรัม ในขณะที่การใช้ปุ๋ยเคมีอย่างเดียวที่อัตรา 100 กิโลกรัมต่อไร่ ซึ่งให้ผลผลิตหัวสดรองลงมา 12.0 ตันต่อไร่ ไม่สามารถลดต้นทุนการผลิตนอกจากนั้นยังพบว่าทุกระบบที่มีการใช้ปุ๋ยมูลไก่ร่วมในการปรับปรุงบำรุงดิน ให้ผลผลิตมันสำปะหลังสูงกว่าระบบอื่นๆ ระบบที่มีกากตะกอนดินอ้อยร่วมอยู่มีการเปลี่ยนแปลงของความเป็นกรด-ด่าง เห็นได้ชัดเจน ผลจากการวิเคราะห์อัตราส่วนระหว่างธาตุคาร์บอนและไนโตรเจน พบว่าเปลือกมันสำปะหลังที่ใช้ในการทดลองยังมีการย่อยสลายไม่สมบูรณ์ มีผลทำให้มันสำปะหลังแสดงอาการขาดธาตุไนโตรเจนในระยะอายุ 1-2 เดือน มีการเจริญเติบโตช้า มีผลต่อผลผลิต สำหรับปริมาณอินทรีย์วัตถุที่ตกค้างอยู่ในดินหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิตทุกระบบ มีค่าใกล้เคียงกับก่อนการทดลอง ปริมาณธาตุฟอสฟอรัสเพิ่มขึ้น และโพแทสเซียมลดลง และได้ทำการการศึกษาผลตกค้างของธาตุอาหารที่มีอยู่ในดินจากการใส่วัสดุปรับปรุงดินระบบต่างๆ ในปี 2550

โดยปลูกมันสำปะหลังพันธุ์เคม ไม่มีการเตรียมดินเมื่อกลางเดือนกรกฎาคม 2550 ไม่มีการเพิ่มธาตุอาหารใดๆ ลงไปในดินยกเว้นวิธีการที่ปลูกถั่วพริ้ำเป็นปุ๋ยพืชสดในระบบพืชแซม ทั้งนี้เพื่อตรวจสอบการย่อยสลายของอินทรีย์วัตถุ พบว่า ระบบที่มีเปลือกมันสำปะหลังและกากตะกอนอ้อยให้น้ำหนักต้นสดถั่วพริ้ำต่ำกว่าระบบที่มีปุ๋ยเคมีและปุ๋ยมูลไก่ ระบบที่ไม่มีมีการปรับปรุงดินให้ผลผลิตหัวสดเก็บเกี่ยวที่อายุ 6 และ 11 เดือนสูงสุด เนื่องจากมีธาตุอาหารตกค้างมากกว่า สำหรับระบบปุ๋ยเคมีอย่างเดียว ระบบที่มีเปลือกมันสำปะหลัง ระบบที่มีกากตะกอนดินอ้อย ระบบที่มีถั่วพริ้ำเป็นปุ๋ยพืชสด และระบบที่มีมูลไก่ ให้ผลผลิตหัวสดไม่แตกต่างกัน แสดงว่าธาตุอาหารที่ใส่ลงไปดินในปีแรกโดยเฉพาะธาตุไนโตรเจน และโพแทสเซียมมันสำปะหลังได้ถูกนำไปใช้ในการเจริญเติบโตและสร้างผลผลิตในปีแรกเกือบทั้งหมดโดยเฉพาะระบบที่ให้ผลผลิตสูงๆ หรืออาจถูกชะล้างไปจากบริเวณรากพืชโดยเฉพาะธาตุไนโตรเจนและโพแทสเซียม เนื่องจากก่อนปลูกมีฝนตกหนักติดต่อกัน ถ้าต้องการให้ได้ผลผลิตสูงเท่ากับปีแรก จะต้องใส่ธาตุอาหารลงไปดินเท่ากับปริมาณธาตุอาหารที่ตกค้างในดินหักออกจากปริมาณธาตุอาหารที่มันสำปะหลังต้องการในการให้ผลผลิตที่กำหนดไว้ การวิเคราะห์ธาตุอาหารในดินและวัสดุปรับปรุงบำรุงดินก่อนการใช้ปุ๋ย จะช่วยลดต้นทุนการผลิตได้จากการใช้ปุ๋ยในปริมาณที่ลดลง และเพียงพอต่อความต้องการในการเจริญเติบโตไม่มากหรือน้อยจนเกินไป

คำหลัก : อินทรีย์วัตถุ วัสดุปรับปรุงบำรุงดิน ค่าความเป็นกรด-ด่าง มูลไก่แกลบ เปลือกมันสำปะหลัง กากตะกอนดินอ้อย ถั่วพริ้ำ หินฟอสเฟต มันสำปะหลัง

คำนำ

เนื่องจากแผนยุทธศาสตร์ของประเทศที่กำหนดให้พื้นที่ปลูกมันสำปะหลังต้องเป็นพื้นที่ที่ปลูกพืชอื่นไม่ได้ผล เพราะมันสำปะหลังเป็นพืชที่สามารถให้ผลผลิตในดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ ทนทานต่อความแห้งแล้งได้ดีกว่าพืชอื่น เช่นข้าวโพด เป็นต้น ทำให้พื้นที่ที่ปลูกมันสำปะหลังในปัจจุบันประมาณ 6.6 ล้านไร่ เท่ากับ 13.1 เปอร์เซ็นต์ของพื้นที่ปลูกพืชไร่ทั่วประเทศ ประสบปัญหาอย่างมากในการปลูกมันสำปะหลังเพื่อให้ได้ผลผลิตสูง ดินปลูกมันสำปะหลังส่วนใหญ่เป็นดินทรายหรือดินทรายปนดินร่วนตลอดความลึกดิน 1.50 เมตร สภาพพื้นที่ไม่ราบเรียบมีลักษณะเป็นพื้นที่ลูกคลื่นลอนลาด หรือพื้นที่เนินเขาที่มีความชันในลักษณะต่างๆ กัน การเสื่อมของดิน เกิดขึ้นโดยขบวนการทางธรรมชาติ จากอิทธิพลของปริมาณฝน อุณหภูมิ ความชื้นในอากาศ และการจัดการดินของเกษตรกร จึงมักเกิดปัญหาการชะล้างพังทลายของดินสูง อินทรีย์วัตถุและธาตุอาหารสูญเสียไปจากดินได้ง่าย ทำให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำมาก ประกอบกับเกษตรกรมักจะปลูกมันสำปะหลังติดต่อกันอย่างต่อเนื่องขาดการบำรุงดินอย่างถูกต้องและเหมาะสม มีการสูญเสียธาตุอาหารไปจากดินทุกปีโดยคิดไปกับส่วนต่างๆ 60 เปอร์เซ็นต์ ติดไปกับส่วนหัวที่เหลือเป็นส่วนต้น ใบ และเหง้า ถ้าไถกลบส่วนต้น ใบ และเหง้าลงไปดินก็จะเป็นการเพิ่มธาตุอาหาร

กลับลงไปในดินได้ คงมีการสูญเสียธาตุอาหารที่ติดไปกับส่วนหัวเท่านั้น แต่ในปัจจุบันมีการนำเอาส่วนต้น และเหง้าไปทำเป็นเชื้อเพลิง และส่วนใบไปเป็นอาหารสัตว์ จึงทำให้พื้นที่ปลูกมันสำปะหลังมีการสูญเสียธาตุอาหารที่ติดไปกับส่วนต่างๆ 100 เปอร์เซ็นต์ เพื่อรักษาระดับผลผลิตให้สูงคงที่ เกษตรกรจึงต้องใส่ปุ๋ยให้กับพืชในอัตราเท่าที่สูญเสีย หรือมากกว่า ถ้าเกษตรกรใส่ปุ๋ยน้อยทำให้ดินที่ปลูกมันสำปะหลังเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็ว ความสามารถในการให้ผลผลิตพืชต่ำลงเรื่อยๆ ทุกปีแม้ว่าจะมีการใส่ปุ๋ยเคมีเพิ่มภายหลังก็ตาม แต่ผลผลิตที่เพิ่มขึ้นไม่คุ้มกับการลงทุน โดยเฉพาะในภาวะที่ปุ๋ยเคมีราคาแพงเนื่องจากน้ำมันเชื้อเพลิงมีราคาสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องและไม่มีที่ท่าว่าจะคงที่ การหันมาให้ความสำคัญต่อการจัดการดินโดยการปรับปรุงบำรุงดิน ด้วยวิธีที่มีต้นทุนต่ำ หรือมีประสิทธิภาพสูง และ เกษตรกรนำไปใช้ได้สะดวกไม่ยุ่งยากจนเกินไป ที่สำคัญต้องเป็นวิธีการที่ได้ผลดี จะทำให้ผลผลิตมันสำปะหลังเพิ่มขึ้นและเป็นการเพิ่มขึ้นอย่างมั่นคงและยั่งยืน เกษตรกรต้องมีการจัดการบำรุงดิน ด้วยการทำให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์เพิ่มขึ้น โดยการเพิ่มธาตุอาหารในดิน ด้วยการใส่ปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยเคมี และปุ๋ยชีวภาพ ซึ่งปุ๋ยทั้ง 3 ชนิดดังกล่าวมีข้อจำกัดในการใช้แตกต่างกัน ปุ๋ยเคมีจะปลดปล่อยธาตุอาหารสู่ดินได้เร็วกว่าปุ๋ยชนิดอื่น เมื่อดินมีความชื้นเพียงพอ แต่ปุ๋ยเคมีบางชนิดเมื่อใส่ไปนานๆ จะทำให้ดินเป็นกรด เช่น ปุ๋ยแอมโมเนีย ทำให้ดินแน่นแข็ง มีสภาพไม่เหมาะสมแก่การเจริญเติบโตของพืช การใส่ปุ๋ยอินทรีย์แต่เพียงอย่างเดียวให้ผลช้าเนื่องจากปุ๋ยอินทรีย์ต้องเปลี่ยนสภาพให้อยู่ในรูปปุ๋ยเคมีก่อนที่พืชจะนำไปใช้ ดังนั้น การใส่ปุ๋ยให้มีประสิทธิภาพสูงสุดควรใช้ปุ๋ยเคมีร่วมกับปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยเคมีใส่ได้ทุกปีในอัตราที่ลดลง สำหรับการใส่ปุ๋ยอินทรีย์ควรใส่ทุก 2-3 ปี สำหรับการใส่ปุ๋ยชีวภาพในมันสำปะหลังยังไม่เป็นที่แพร่หลายนัก และงานวิจัยยังมีไม่มากนัก การที่จะใส่ปุ๋ยลงไปในพื้นที่อัตราเท่าไร ขึ้นอยู่กับระดับความอุดมสมบูรณ์ของดินนั้นๆ การใส่ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินในอัตราที่เหมาะสมต่อความต้องการธาตุอาหารในการเจริญเติบโตของมันสำปะหลัง ทำให้ต้นทุนการผลิตลดลง การใส่ปุ๋ยน้อยหรือมากเกินไปเกินความต้องการมีผลต่อผลผลิตและสภาพแวดล้อมอย่างแน่นอน การตอบสนองต่อการใส่ปุ๋ยเคมีจะเป็นตัวชี้บ่งบอกถึงความอุดมสมบูรณ์ของดิน ดินที่มีการตอบสนองต่อการใส่ปุ๋ยเคมีต่ำจะเป็นดินที่มีความอุดมสมบูรณ์สูง ในการเจริญเติบโตและเพื่อให้ผลผลิตเฉลี่ย 4.0 ตันต่อไร่ มันสำปะหลังมีความต้องการธาตุอาหาร NPK ในสัดส่วน 2:1:2 (Howeler, 2001) เมื่อเก็บเกี่ยวที่อายุ 12 เดือน ธาตุอาหารสูญเสียไปจากดินโดยติดไปกับหัวในปริมาณน้อยมาก เมื่อเปรียบเทียบกับ ข้าวโพด ที่มีอายุเก็บเกี่ยวน้อยกว่า 2 เท่า

การปรับปรุงและบำรุงดิน โดยปกติจะต้องกระทำไปพร้อมๆกัน กล่าวคือ ภายหลังการปรับปรุงดินจนสามารถนำมาใช้ทำการเกษตรได้แล้ว ก็จะต้องทำการบำรุงดินเพื่อช่วยให้ดินมีสภาพเหมาะสมแก่การเจริญเติบโตของพืช และมีความสามารถในการผลิตมากขึ้น ในพื้นที่ปลูกมันสำปะหลังการปรับปรุงดินเพื่อปรับปรุงโครงสร้างของดินทำได้หลายวิธี เช่น การใส่อินทรีย์วัตถุที่ได้มาจาก เศษใบ ต้น และเหง้า โดยการไถกลบซากพืชเหล่านี้ลงไปดินหลังการเก็บเกี่ยว จากการศึกษาต่อเนื่องเป็นเวลา 21 ปี พบว่าการไถกลบอินทรีย์วัตถุสามารถเพิ่มธาตุอาหารในดินได้เพียงเล็กน้อย ถ้าจะให้ผลผลิตเพิ่มขึ้นต้องมีการใช้ร่วมกับการใส่ปุ๋ยเคมี N-P-K อัตรา 8-8-8 กก./ไร่ สำหรับวิธีการใส่ปุ๋ยอินทรีย์อัตรา 2 ตัน/ไร่ ร่วมกับการใส่ปุ๋ยเคมี N-P-K อัตรา 8-8-8 กก./ไร่ ก็ให้ผลดีเช่นเดียวกัน (ชุมพล และคณะ. 2541) การปลูกพืชสด (ถั่วพราง ถั่วมะแฮะ ปอเทือง) เป็นพืชแซมมันสำปะหลัง ร่วมกับการใส่ปุ๋ยเคมี N-P-K สูตร 15-7-18

อัตรา 25 กก./ไร่ เป็นอีกวิธีหนึ่งที่ทำได้ง่ายและสะดวกกว่าการปลูกพืชสดด้วยวิธีอื่น การปลูกพืชสดพร้อมกับมันสำปะหลังและตัดต้นพืชสดเมื่ออายุ 3 เดือน ทิ้งไว้คลุมดินระหว่างแถว จะช่วยรักษาความชื้นและความอุดมสมบูรณ์ในดินได้ดี ข้อดีของปุ๋ยพืชสดทั้ง 3 ชนิดแตกต่างกัน ถั่วพรีเป็นพืชที่ทนทานต่อความแห้งแล้ง ไม่ค่อยมีแมลงรบกวน สามารถให้ผลผลิตเมล็ดเพื่อขยายพันธุ์ได้ดีกว่าปอเทือง สำหรับถั่วมะแฮะเป็นพืชที่มีระบบรากที่แข็งแรงมาก สามารถหยั่งลึกลงไปดินช่วยป้องกันการชะล้างพังทลายของดินได้ดียิ่งวิธีที่กล่าวมาทั้งหมดช่วยรักษาระดับของผลผลิตมันสำปะหลัง และความอุดมสมบูรณ์ของดินให้คงเดิมตั้งแต่เริ่มปลูกปีแรก จนถึงปีที่ 23 (อนุชิต 2541) การใช้ปุ๋ยคอก ได้แก่ มูลวัว มูลไก่ มูลสุกร ในการปรับปรุงบำรุงดิน เพื่อเพิ่มผลผลิตมันสำปะหลังก็มีการค้นคว้าวิจัยกันอย่างแพร่หลาย และเกษตรกรนำไปปฏิบัติกันอย่างกว้างขวาง อัตราที่เหมาะสมอยู่ระหว่าง 1-2 ตัน/ไร่ ข้อจำกัดในการใช้ปุ๋ยคอกมีมากกว่าปุ๋ยพืชสด โดยเฉพาะปุ๋ยมูลไก่ในด้านการขนส่ง และการเคลื่อนย้าย การใช้ปุ๋ยคอกในดินกรดไม่เพียงแต่ให้ธาตุอาหารและอินทรีย์วัตถุที่พืชต้องการสำหรับการเจริญเติบโตแล้ว ยังสามารถลดความเป็นกรด เนื่องจากปุ๋ยคอกเป็น buffer ของ CO_3^{2-} และ กรดอินทรีย์ ทำให้เกิดการปลดปล่อยธาตุ N P K Ca และ Mg เพิ่มขึ้น และลดความเป็นพิษของอะลูมิเนียมและเหล็ก การใช้ปุ๋ยหมัก มีข้อจำกัดด้านการจัดหาวัสดุที่จะนำมาทำปุ๋ยหมักซึ่งต้องใช้ในปริมาณมาก ปัจจุบันเกษตรกรนิยมใส่ปุ๋ยหมักจากเปลือกมันสำปะหลัง เพราะหาซื้อได้จากโรงงานผลิตแป้งมันสำปะหลังทั่วไป อัตราที่เหมาะสมยังไม่มีการวิจัยที่แพร่หลาย การใช้หินฟอสเฟตร่วมกับปุ๋ยคอกและปุ๋ยหมักช่วยให้การย่อยสลายของอินทรีย์วัตถุมีประสิทธิภาพมากขึ้น ดังนั้นการศึกษาการปรับปรุงบำรุงดินโดยการนำเอาวัสดุต่างๆ เหล่านี้มาใช้ร่วมกันจะช่วยให้เกษตรกรมีระบบการจัดการดินที่มีประสิทธิภาพ ให้ผลตอบแทนคุ้มค่ากับการลงทุน ดินมีความอุดมสมบูรณ์และยั่งยืนขึ้น ในอนาคตการใช้ปุ๋ยเคมีกับการปลูกมันสำปะหลังจะลดลงตามลำดับ เป็นการช่วยรักษาสภาพแวดล้อมไม่ให้เกิดมลพิษทั้งในอากาศ ในดิน และในน้ำ ให้ดีขึ้นกว่าในปัจจุบัน การศึกษานี้เป็นการจัดระบบการจัดการดินแบบผสมผสาน เพื่อให้ได้ระบบการจัดการดินที่มีประสิทธิภาพ สามารถเพิ่มผลผลิตและให้ผลตอบแทนคุ้มค่ากับการลงทุนทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม

อุปกรณ์และวิธีการ

วัสดุที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ มูลไก่เกลบ (CM) อัตรา 1,000 กก./ไร่ เปลือกมันสำปะหลังหมัก (CP) อัตรา 4,000 กก./ไร่ กากตะกอนอ้อยหมัก (FC) อัตรา 4,000 กิโลกรัมต่อไร่ ปุ๋ยเคมี (CF) สูตร 15-7-18 อัตรา 50-100 กิโลกรัมต่อไร่ เมื่อใช้เดี่ยว และ 50 กิโลกรัมต่อไร่เมื่อใช้ร่วมกับวัสดุอื่น ถั่วพรี (GM) ปลูก 1 แถว ระยะต้น 0.25 เมตร แฉกมันสำปะหลัง หินฟอสเฟต (PR) อัตรา 200 กิโลกรัมต่อไร่

จัดระบบการจัดการดินเพื่อใช้ในการศึกษาได้ 13 ระบบดังนี้

1. ไม้ใช้วัสดุใดๆ
2. เปลือกมันสำปะหลัง + ปุ๋ยเคมี
3. เปลือกมันสำปะหลัง + มูลไก่เกลบ
4. เปลือกมันสำปะหลัง + ถั่วพรี
5. กากตะกอนอ้อย + ปุ๋ยเคมี
6. กากตะกอนอ้อย + มูลไก่เกลบ
7. กากตะกอนอ้อย + ถั่วพรี
8. มูลไก่เกลบ + ปุ๋ยเคมี
9. มูลไก่เกลบ + ถั่วพรี
10. ปุ๋ยเคมี + ถั่วพรี
11. มูลไก่เกลบ + ปุ๋ยเคมี + ถั่วพรี
12. ปุ๋ยเคมี 50 กิโลกรัมต่อไร่
13. ปุ๋ยเคมี 100 กิโลกรัมต่อไร่

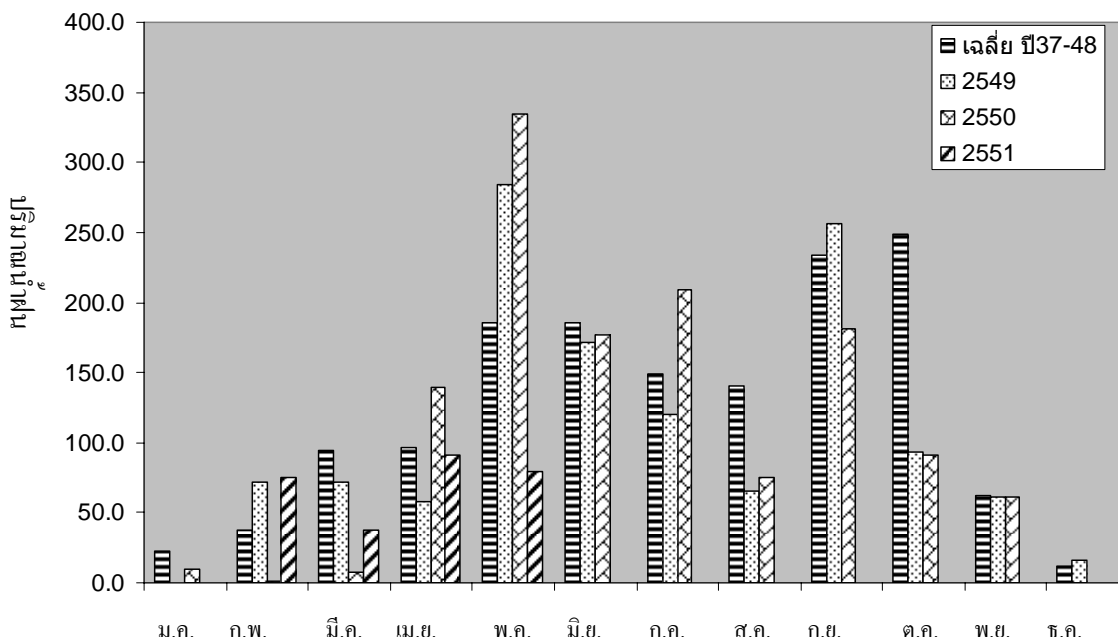
ทำการศึกษาที่แปลงทดลองในศูนย์วิจัยพืชไร่ระยอง ซึ่งเป็นแปลงที่ใช้ทำการทดลองติดต่อกันมาเป็นระยะเวลานานเป็นตัวแทนที่ดีของดินเสื่อมโทรม ระหว่างเดือนตุลาคม 2548 ถึงเดือนมีนาคม 2551 สุ่มเก็บตัวอย่างดินที่ระดับความลึก 0-15 เซนติเมตร จำนวน 10 ตัวอย่าง ทำการวิเคราะห์ปริมาณธาตุอาหารและคุณสมบัติทางเคมีของดินและวัสดุที่ใช้ก่อนทำการทดลอง และวิเคราะห์ธาตุอาหารที่มีอยู่ในดิน หลังการเก็บเกี่ยวผลผลิตปีที่ 1 และปีที่ 2 โดยส่งตัวอย่างไปวิเคราะห์ที่ห้องปฏิบัติการ กลุ่มพัฒนาการตรวจสอบพืชและปัจจัยการผลิต สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 6 วิเคราะห์ดินทุ่นและผลตอบแทนทางเศรษฐกิจของการผลิตในแต่ละระบบโดยเฉพาะระบบที่ให้ผลผลิตสูงสุด ใช้แผนการทดลองแบบ Randomized Complete Block มี 3 ซ้ำ ขนาดแปลงย่อย 12 x 6 เมตร ใช้มันสำปะหลังพันธุ์ระยอง 7 ซึ่งผ่านการรับรองพันธุ์จากกรมวิชาการเกษตร ในปี พ.ศ. 2548 เป็นพันธุ์ที่ให้ผลผลิตหัวสดสูง ใช้ระยะปลูก 1.0 x 0.75 เมตร ทำการทดลองในดินซุดสัดหีบ ซึ่งเป็นดินทรายร่วนในดินชั้นบนและทรายในดินล่าง หวานหินฟอสเฟต มูลไก่ เปลือกมันสำปะหลัง และ กากตะกอนอ้อย ตามอัตราและกรรมวิธีที่กำหนดในแผนการทดลอง แล้วไถกลบทิ้งไว้ประมาณ 15 วัน จึงทำการไถแปรแล้วปลูกมันสำปะหลังแบบพื้นราบ ไม่มีการยกร่อง ปลูกถั่วพรีพร้อมกับมันสำปะหลัง เมื่อ 4 เมษายน 2549 หลังการเก็บเกี่ยวผลผลิตในปีแรก ที่อายุประมาณ 12 เดือน ทำการปลูกมันสำปะหลังพันธุ์เดิมและซ้ำที่เดิมโดยไม่มีการเตรียมดิน และไม่มีการใส่วัสดุปรับปรุงบำรุงดิน ยกเว้นวิธีการที่มีการปลูกถั่วพรีเป็นพืชแซม เมื่อ 12 กรกฎาคม 2550 เพื่อศึกษาผลตกค้างของวัสดุปรับปรุงดินที่ใส่ในปีแรกต่อการเจริญเติบโตและผลผลิตมันสำปะหลัง และเพื่อหาแนวทางการลดต้นทุนการผลิตโดยการใส่วัสดุปรับปรุงบำรุงดินแบบปีเว้นปี

ผลการทดลองและวิจารณ์

ปริมาณฝนและสถานะของดิน

ปริมาณฝนรวมปี 2549 และ 2550 ต่ำกว่าค่าเฉลี่ย 12 ปี เท่ากับ 199.5 และ 181.7 มิลลิเมตร (ภาพที่ 1) มั่นสำปะหลังได้น้ำฝนรวม 1510.6 มิลลิเมตร และ 815.0 มิลลิเมตร ตลอดช่วงการเจริญเติบโต ในปี 2549/50 และ 2550/51 ปริมาณฝนก่อนปลูกมันสำปะหลังในปี 2550 เท่ากับ 406.2 มิลลิเมตร ทำให้ดินมีความชื้นมากเกินไปสำหรับการปลูกมันสำปะหลังกลางเดือนกรกฎาคม และท่อนพันธุ์ถูกเชื้อราเข้าทำลาย ทำให้อัตราการอยู่รอดลดลง น่าจะเป็นข้อมูลสนับสนุนว่าทำไมเกษตรกรจึงเลี้ยงที่จะปลูกมันสำปะหลังในเดือนกรกฎาคม

ภาพที่ 1 ปริมาณน้ำฝนรายเดือนเฉลี่ย 12 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ.2537 ถึง 2548 และปริมาณน้ำฝนในปีการทดลอง 2549/50 และ 2550/51 (ข้อมูลจากสถานีอุตุวิทยามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์)

ผลการวิเคราะห์ดินก่อนการทดลอง พบว่า ดินมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำมาก ประกอบด้วยอินทรีย์วัตถุเฉลี่ย 0.91 เปอร์เซ็นต์ ธาตุฟอสฟอรัสที่เป็นประโยชน์เฉลี่ย 42.9 พีพีเอ็ม ซึ่งมากกว่าความต้องการมีธาตุโพแทสเซียมที่เป็นประโยชน์ 29.3 พีพีเอ็ม และค่าความเป็นกรด-ด่าง เฉลี่ย 4.85 เมื่อเปรียบเทียบกับผลการวิเคราะห์ดินหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิตที่ 13 เดือน (ตารางที่ 1) อินทรีย์วัตถุลดลงเล็กน้อยเกือบทุกระบบ เช่นเดียวกับธาตุโพแทสเซียมที่ลดลงเฉลี่ยจากทุกระบบ 10.0 พีพีเอ็ม ยกเว้นระบบที่ไม่ใส่ธาตุอาหารที่มีการเปลี่ยนแปลงเล็กน้อย ซึ่งตรงข้ามกับธาตุฟอสฟอรัสที่เพิ่มขึ้นทุกระบบ โดยเฉพาะระบบที่มีกากตะกอนอ้อยร่วมอยู่ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับปริมาณธาตุอาหารในวัสดุที่ใช้ในการทดลอง (ตารางที่ 2) การเปลี่ยนแปลงของค่าความเป็นกรด-ด่างในระบบที่ใส่กากตะกอนอ้อย และมูลไก่แกลบ เห็นได้ชัดเจนจากค่าเฉลี่ย 4.85 เป็น 5.36 ถึง 6.39 เนื่องจากวัสดุทั้งสองชนิดมีค่า pH สูง และมีปริมาณ Ca และ Mg ซึ่งเป็นธาตุที่สำคัญที่ช่วยลดความเป็นกรดในขณะที่การใส่ปุ๋ยเคมีอย่างเดียวทำให้ดินมีความเป็นกรดเพิ่มขึ้น

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ธาตุอาหารและคุณสมบัติทางเคมีของดินหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิตปีที่ 1

ระบบการจัดการดิน	pH	EC 1:5(ds/cm)	OM (%)	P ₂ O ₅ ppm	K ₂ O ppm	Ca ppm	Mg ppm
ไม่ใส่วัสดุ	4.42	0.03	0.82	81.95	30.54	152.50	22.80
เปลือกมันสำปะหลัง + ปุ๋ยเคมี	4.73	0.03	0.77	58.75	20.12	175.90	21.95
เปลือกมันสำปะหลัง + มูลไก่แกลบ	4.88	0.02	0.72	86.79	18.41	193.80	30.00
เปลือกมันสำปะหลัง + ถั่วพรี	4.60	0.02	0.82	73.13	19.03	149.95	21.70
กากตะกอนอ้อย + ปุ๋ยเคมี	5.46	0.02	0.72	100.56	24.41	272.50	33.45
กากตะกอนอ้อย + มูลไก่แกลบ	6.03	0.03	0.69	98.76	18.19	339.05	27.75
กากตะกอนอ้อย + ถั่วพรี	5.36	0.03	0.80	105.51	14.76	279.25	27.35
มูลไก่แกลบ + ปุ๋ยเคมี	5.11	0.02	0.49	63.94	18.65	160.05	22.60
มูลไก่แกลบ + ถั่วพรี	5.57	0.03	0.70	61.51	24.43	263.85	27.55
ปุ๋ยเคมี + ถั่วพรี	5.11	0.02	0.67	57.51	23.98	142.60	20.25
มูลไก่แกลบ+ปุ๋ยเคมี+ถั่วพรี	6.39	0.03	0.64	57.31	21.31	102.60	16.60
ปุ๋ยเคมี 50 กิโลกรัม/ไร่	4.43	0.03	0.70	73.79	18.69	147.60	24.55
ปุ๋ยเคมี 100 กิโลกรัม/ไร่	4.43	0.03	0.70	52.50	15.02	127.40	19.20

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ธาตุอาหารและคุณสมบัติทางเคมีของวัสดุที่ใช้ในการทดลอง

ชนิดวัสดุอินทรีย์	pH	EC 1:5 (ds/cm)	C/N ratio	OM (%)	N (%)	P ₂ O ₅ (%)	K ₂ O (%)	Ca (%)	Mg (%)
มูลไก่แกลบ	6.5	11.67	10:1	61.5	5.65	3.94	3.15	2.45	0.56
เปลือกมันสำปะหลัง	4.8	1.63	37:1	22.3	0.59	0.11	0.18	0.28	0.08
กากตะกอนอ้อย	7.3	7.27	12:1	36.0	1.32	2.50	0.36	5.60	0.52
หินฟอสเฟต	7.7	1.23	0.7:1	0.29	0.48	12.39	0.16	15.05	1.49
มูลวัว	9.1	9.21	8:1	38.7	1.70	0.75	3.90	0.70	0.41

ผลการทดลองปี 2549/50

ในการทดลองปี 2549/50 ระบบที่ใส่ปุ๋ยมูลไก่แกลบร่วมกับปุ๋ยเคมี และถั่วพรี ให้ผลผลิตหัวสดสูงสุด ไม่แตกต่างทางสถิติกับระบบที่ใส่ปุ๋ยเคมีอย่างเดียวอัตรา 100 กิโลกรัมต่อไร่ ระบบเปลือกมันสำปะหลังร่วมกับ มูลไก่แกลบ ระบบมูลไก่แกลบร่วมกับถั่วพรี และระบบใส่ปุ๋ยเคมีอย่างเดียว 50 กิโลกรัมต่อไร่ ตามลำดับ (ตารางที่ 3) และทั้ง 5 ระบบให้ผลผลิตสูงกว่าระบบที่ไม่ใส่วัสดุใดๆ เฉลี่ย 62.7% ระบบที่ให้ผลผลิตสูงนี้มีการเจริญเติบโตทางลำต้นไม่แตกต่างกัน ระบบที่มีเปลือกมันสำปะหลังและกากตะกอนอ้อยร่วมกับถั่วพรี

มีการเจริญเติบโตทางลำต้นต่ำที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากเปลือกมันสำปะหลังมีการย่อยสลายของอินทรีย์วัตถุ ยังไม่สมบูรณ์ เนื่องจากค่า C/N ratio มากกว่า 20 และมีไนโตรเจนเพียง 0.59 % (ตารางที่ 2) ถึงแม้จะใส่ที่ อัตราสูง 4,000 กิโลกรัมต่อไร่ ก็ยังมีไนโตรเจนไม่เพียงพอ เมื่อปลูกร่วมกับถั่วพรี ถั่วพรีจึงแสดงอาการ ขาดธาตุไนโตรเจนอย่างชัดเจน ทำให้มันสำปะหลังชะงักการเจริญเติบโตและมีผลต่อผลผลิต เมื่อเปรียบเทียบกับระบบที่ใส่เปลือกมันสำปะหลังกับมูลไก่เกลบและปุ๋ยเคมี ซึ่งมันสำปะหลังได้ในไนโตรเจน จากมูลไก่เกลบและปุ๋ยเคมี พบว่า ถั่วพรีเจริญงอกงามดี ทำนองเดียวกับกาคตะกอนอ้อยถ้าไม่ใส่ร่วมกับมูลไก่ หรือปุ๋ยเคมีก็ให้ผลเช่นเดียวกันกับเปลือกมันสำปะหลัง สำหรับจำนวนหัวต่อต้นไม่แตกต่างกันทางสถิติ ทุกระบบเช่นเดียวกับเปอร์เซ็นต์แป้ง การใส่หินฟอสเฟตรองพื้นน่าจะมีผลทำให้จำนวนหัวต่อต้นไม่แตกต่างกัน ในทุกระบบ

ตารางที่ 3 ผลของระบบการจัดการดินต่อผลผลิตหัวสด จำนวนหัวต่อต้น ส่วนสูง และ เปอร์เซ็นต์แป้ง ในมันสำปะหลังพันธุ์ระยอง 7 หลังการเก็บเกี่ยวที่อายุ 13 เดือน ในเดือนพฤษภาคม ปี 2550

ระบบการจัดการดิน	ผลผลิตหัวสด (ตัน/ไร่)	DMRT	จำนวนหัว ต่อต้น	ส่วนสูง (ซม)	DMRT	แป้ง (%)
ไม่ใส่วัสดุ	7.4	a	14	165	ab	21.2
เปลือกมันสำปะหลัง + ปุ๋ยเคมี	9.7	abc	15	206	a	23.1
เปลือกมันสำปะหลัง + มูลไก่เกลบ	11.7	bcd	21	200	a	22.8
เปลือกมันสำปะหลัง + ถั่วพรี	8.0	ab	14	140	b	22.5
กาคตะกอนอ้อย + ปุ๋ยเคมี	9.1	abc	16	153	ab	21.9
กาคตะกอนอ้อย + มูลไก่เกลบ	9.9	abc	17	200	a	23.2
กาคตะกอนอ้อย + ถั่วพรี	8.2	abc	17	128	b	19.5
มูลไก่เกลบ + ปุ๋ยเคมี	10.1	abc	20	200	a	22.4
มูลไก่เกลบ + ถั่วพรี	11.2	a-d	16	194	a	21.9
ปุ๋ยเคมี + ถั่วพรี	9.7	abc	16	178	ab	22.3
มูลไก่เกลบ + ปุ๋ยเคมี + ถั่วพรี	14.2	d	21	194	a	21.1
ปุ๋ยเคมี 50 กิโลกรัม/ไร่	11.1	a-d	16	162	ab	22.3
ปุ๋ยเคมี 100 กิโลกรัม/ไร่	12.0	cd	18	204	a	22.8
ค่าเฉลี่ย	10.7		16.8	178.8		22.1
F-test	*		ns	*		ns
CV (%)	19.4		17.8	15.8		7.3

ต้นทุนและผลตอบแทนในการลงทุนในระบบที่ให้ผลผลิตสูงสุดทั้ง 5 ระบบ แสดงในตารางที่ 4 พบว่า ต้นทุนการผลิตจากการเก็บเกี่ยวและขนส่งทุกระบบดังกล่าวเฉลี่ย 54% ของต้นทุนการผลิตทั้งหมด ระบบการใส่มูลไก่เกลบร่วมกับปุ๋ยเคมีและถั่วพรีสามารถลดต้นทุนการผลิตได้ 7.6% ของระบบที่ไม่ใส่วัสดุใดๆ

ตารางที่ 4 ต้นทุนการผลิตมันสำปะหลังต่อไร่ และผลตอบแทน ในการจัดการดินระบบที่มีการใช้มูลไก่เกลบ ร่วมกับปุ๋ยเคมี 50 กก./ไร่ ร่วมกับถั่วพรีปลูกแซมมันสำปะหลังแล้วตัดคลุมดิน (A) เปรียบเทียบกับระบบที่ใช้ปุ๋ยเคมีอย่างเดียวที่อัตรา 100 กก./ไร่ (B) ระบบเปลี่ยนมันสำปะหลังกับมูลไก่เกลบ (C) ระบบถั่วพรีกับมูลไก่เกลบ (D) ระบบที่ใช้ปุ๋ยเคมีอย่างเดียวที่อัตรา 50 กก./ไร่ (E) และระบบที่ไม่ใส่วัสดุใดๆ (F) ปีการทดลอง 2549/50

รายการที่	รายละเอียด	A	B	C	D	E	F
1	ค่าเช่าที่ดิน	300	300	300	300	300	300
2	ไถเตรียมดิน						
	พาล3	250	250	250	250	250	250
	พาล7	400	400	400	400	400	400
	ยกร่อง	200	200	200	200	200	200
3	ค่าท่อนพันธุ์ 2500 ท่อน/ไร่	500	500	500	500	500	500
4	ค่าปลูก	250	250	250	250	250	250
5	ค่าแรงงานใส่ปุ๋ย	360	100	360	360	100	
6	ค่าหินฟอสเฟต 0-3-0 200 กก/ไร่	360	360	360	360	360	360
	ค่าปุ๋ยเคมี 15-7-18 50 กก/ไร่	640					
	ค่าปุ๋ยเคมี 15-7-18 100 กก/ไร่		1280	1200*	160*	640	
	ค่ามูลไก่เกลบ 1000 กก/ไร่	600		600	600		
7	ค่าแรงงานกำจัดวัชพืช	300	300	300	300	300	300
8	ค่าสารเคมีกำจัดวัชพืช						
	กรัมม็อกโซน	210	210	210	210	210	210
	ไกลโฟเสท	130	130	130	130	130	130
9	ค่าเก็บเกี่ยว						
	จ้างเหมาชุด+ขึ้นรถบรรทุก*	2860	2552	2342	2240	2218	1493
	ค่าขนส่ง*	1716	1531	1405	1364	1331	896
10	ต้นทุนการผลิต (บาท/ไร่)	9436	8623	8807	7464	7449	5289
	ผลผลิต (กก./ไร่)	14300	11945	11708	11200	11092	7466
	ต้นทุนการผลิต (บาท/กก)	0.66	0.72	0.75	0.67	0.67	0.71
	ราคาหัวมันสด (บาท/กก)	1.50	1.50	1.50	1.50	1.50	1.50
	รายได้รวม (บาท/ไร่)	21450	19140	17562	16800	16638	11199
	กำไรสุทธิ (บาท/ไร่)	12374	10517	8755	9336	9189	5910

ผลการทดลอง ปี 2550/51

ในปี 2550/51 ปลุกมันสำปะหลังซ้ที่เดิมโดยไม่มีกรเพิ่มธาตุอาหารในดิน ยกเว้นระบบที่มีถั่วพริ้ร่วม โดยยังคงปลุกถั่วพริ้เพื่อตรวจสอบย่อยสลายของอินทริยวัตถุในเปลือกมันสำปะหลัง พบว่า ถั่วพริ้มีการเจริญเติบโตดีไม่แสดงอาการขาดไนโตรเจนเหมือนในปีแรก ผลผลิตลดลงจากปีแรกทุกระบบ

ระบบที่ใส่เปลือกมันสำปะหลังร่วมกับมูลไก่เกลบมีแนวโน้มให้ผลผลิตหัวสดสูงสุดที่อายุเก็บเกี่ยว 11 เดือน ถึงแม้ว่าผลผลิตหัวสด จำนวนหัวต่อต้น ส่วนสูง และ ค่าดัชนีการเก็บเกี่ยว (HI) จะไม่แตกต่างกันทางสถิติทุกระบบ และไม่แตกต่างจากระบบที่ไม่ใส่วัสดุใดๆ (ตารางที่ 5) ให้ผลเช่นเดียวกับการเก็บเกี่ยวที่อายุ 6 เดือน (ผลไม่ได้แสดง) เนื่องจากผลตกค้างของธาตุอาหารในดินจากปีแรกไม่แตกต่างกันทั้งอินทริยวัตถุ ฟอสฟอรัส และ โพแทสเซียม (ตารางที่ 1) แสดงว่าธาตุอาหารที่ใส่เพิ่มในปีแรกของทุกระบบมันสำปะหลังสามารถนำไปใช้ในการเจริญเติบโตและสร้างผลผลิตได้เกือบทั้งหมด ระบบที่ใส่ธาตุอาหารมากที่สุด โดยเฉพาะระบบที่ใส่มูลไก่เกลบร่วมกับปุ๋ยเคมี และถั่วพริ้ ซึ่งเป็นระบบที่ให้ผลผลิตสูงสุดในปี 2549/50 มีต้นทุนการผลิตสูงกว่าระบบที่ไม่ใส่วัสดุใดๆ และระบบที่ใส่เปลือกมันสำปะหลังร่วมกับมูลไก่ เช่นเดียวกับผลตอบแทน (ตารางที่ 6) แต่เมื่อนำผลตอบแทนรวมกันทั้งสองปี พบว่า ระบบที่ใส่มูลไก่เกลบร่วมกับปุ๋ยเคมี และถั่วพริ้ยังคงให้ผลตอบแทนสูงที่สุดเฉลี่ยไร่ละ 19,396.00 บาทในสองปี ในขณะที่ระบบที่ไม่ใส่วัสดุใดๆให้ผลตอบแทน 13,526.00 บาท

ตารางที่ 5 ผลของระบบการจัดการดินต่อผลผลิตหัวสด จำนวนหัวต่อต้น ส่วนสูง และ เปอร์เซ็นต์แป้ง ในมันสำปะหลังพันธุ์ระยอง 7 หลังการเก็บเกี่ยวที่อายุ 11 เดือน เดือนมิถุนายน ปี 2551

ระบบการจัดการดิน	ผลผลิตหัวสด (ตัน/ไร่)	HI	จำนวนหัว ต่อต้น	ส่วนสูง (ซม)	แป้ง (%)
ไม่ใส่วัสดุ	4.7	0.77	12	118	24.7
เปลือกมันสำปะหลัง + ปุ๋ยเคมี	4.3	0.79	10	116	25.8
เปลือกมันสำปะหลัง + มูลไก่เกลบ	5.3	0.81	9	114	25.2
เปลือกมันสำปะหลัง + ถั่วพริ้	4.2	0.79	10	112	22.1
กากตะกอนอ้อย + ปุ๋ยเคมี	4.7	0.80	11	117	23.8
กากตะกอนอ้อย + มูลไก่เกลบ	4.7	0.78	13	117	24.1
กากตะกอนอ้อย + ถั่วพริ้	3.9	0.77	9	107	22.1
มูลไก่เกลบ + ปุ๋ยเคมี	3.8	0.77	11	110	23.8
มูลไก่เกลบ + ถั่วพริ้	4.5	0.79	8	119	23.7
ปุ๋ยเคมี + ถั่วพริ้	4.2	0.78	11	114	24.9
มูลไก่เกลบ+ปุ๋ยเคมี+ถั่วพริ้	4.4	0.78	10	118	22.5
ปุ๋ยเคมี 50 กิโลกรัม/ไร่	4.1	0.79	11	119	24.4
ปุ๋ยเคมี 100 กิโลกรัม/ไร่	4.0	0.79	12	108	24.6
ค่าเฉลี่ย	4.38	0.79	10.5	114.5	24.0
F-test	<1	ns	ns	<1	<1
CV (%)	21.1	2.2	10.6	9.6	9.0

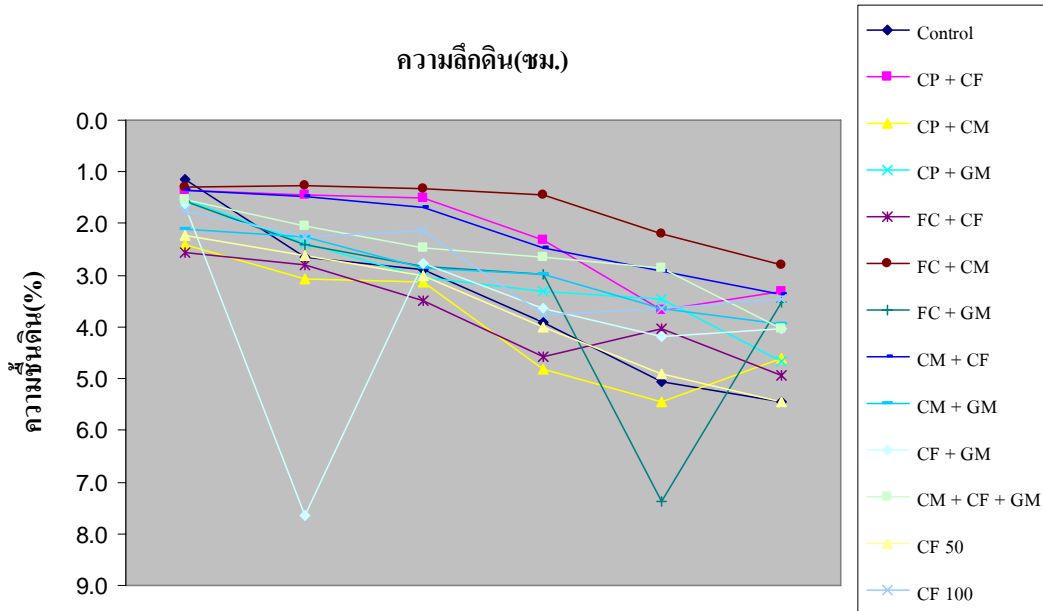
ตารางที่ 6 ต้นทุนการผลิตมันสำปะหลังต่อไร่ และผลตอบแทน ในการจัดการดินระบบที่มีการใช้มูลไก่
 แกลบ ร่วมกับปุ๋ยเคมี 50 กก./ไร่ ร่วมกับถั่วพรีปลูกแซมมันสำปะหลังแล้วตัดคลุมดิน (A)
 เปรียบเทียบกับ 100 และ (B) ระบบเปลือกมันสำปะหลังกับมูลไก่แกลบ (C) ระบบถั่วพรีกับ
 มูลไก่แกลบ (D) ระบบที่ใช้ปุ๋ยเคมีอย่างเดียวที่อัตรา 50 กก./ไร่ (E) และระบบที่ไม่ใส่วัสดุใดๆ (F)
 ปี 2550/51

รายการที่	รายละเอียด	A	B	C	D	E	F
1	ค่าเช่าที่ดิน	300	300	300	300	300	300
2	ไถเตรียมดิน พาล3 พาล7 ยกร่อง						
3	ค่าท่อนพันธุ์ 2500 ท่อน/ไร่	500	500	500	500	500	500
4	ค่าปลูก	250	250	250	250	250	250
5	ค่าแรงงานใส่ปุ๋ย						
6	ค่าหินฟอสเฟต 0-3-0 200 กก/ไร่ ค่าปุ๋ยเคมี 15-7-18 50 กก/ไร่ ค่าปุ๋ยเคมี 15-7-18 100 กก/ไร่ ค่ามูลไก่แกลบ 1000 กก/ไร่						
7	ค่าแรงงานกำจัดวัชพืช	300	300	300	300	300	300
8	ค่าสารเคมีกำจัดวัชพืช กรัมม็อกโซน ไกลโฟเสท	210 130	210 130	210 130	210 130	210 130	210 130
9	ค่าเก็บเกี่ยว จ้างเหมาชุด+ขึ้นรถบรรทุก* ค่าขนส่ง	880 528	800 480	1060 636	900 540	840 504	940 564
10	ต้นทุนการผลิต (บาท/ไร่) ผลผลิต (กก./ไร่) ต้นทุนการผลิต (บาท/กก) ราคาหัวมันสด (บาท/กก) รายได้รวม (บาท/ไร่) กำไรสุทธิ (บาท/ไร่)	3098 4400 0.70 2.30 10120 7022	2970 4000 0.74 2.30 9200 6230	3386 5300 0.64 2.30 12190 8804	3130 4500 0.70 2.30 10350 7220	3034 4200 0.72 2.30 9660 6626	3194 4700 0.68 2.30 10810 7616

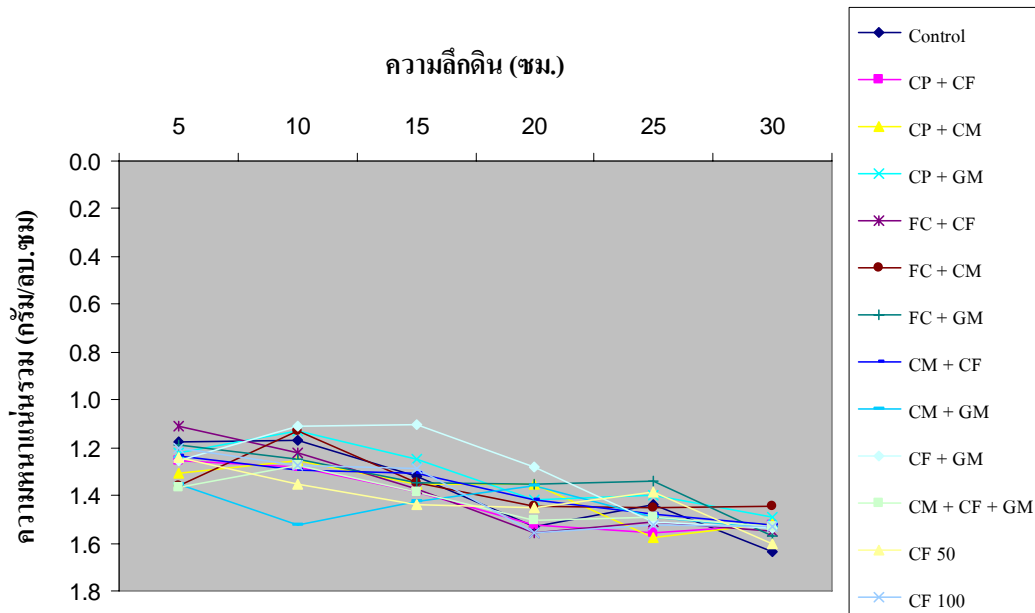
ผลของการจัดการดินต่อความชื้นดินและค่าความหนาแน่นรวม (bulk density) ที่ระดับความลึก
 ของดินตั้งแต่ 0-30 เซนติเมตร หลังการเก็บเกี่ยวผลผลิตมันสำปะหลัง ที่อายุ 11 เดือน ต้นเดือนมิถุนายน 2551
 ในปี 2550/51 จากภาพที่ 2 และ 3 พบว่า ที่ระดับดินลึก 20-30 เซนติเมตร ดินมีความชื้นมากกว่าดินบน และ
 มีความชื้นเหลืออยู่เพียงเล็กน้อยเฉลี่ย 3.1% (w/w) ดังนั้นการเก็บตัวอย่างดินไปวิเคราะห์ธาตุอาหาร
 น่าจะให้ค่าธาตุอาหารที่เหลืออยู่ในดินใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากกว่าการเก็บตัวอย่างดินในขณะที่ดิน
 มีความชื้นสูง เนื่องจากธาตุฟอสฟอรัสและโพแทสเซียมจะละลายออกมา การปลูกซ้ำที่โดยไม่มีการไถ
 เตรียมดินน่าจะมีอิทธิพลต่อความชื้นและความหนาแน่นรวม (สมภพ และคณะ. 2546) เพราะในระบบที่ไม่ใส่
 วัสดุปรับปรุงบำรุงดิน และระบบที่ใช้ปุ๋ยเคมี ให้ค่าความชื้นดินเฉลี่ยแตกต่างจากระบบที่ใส่อินทรีย์วัตถุ

เพียงเล็กน้อย ค่าความหนาแน่นรวมของดินพบว่าที่ระดับดินลึก 20-30 เซนติเมตร ดินมีความหนาแน่นมากกว่าดินบนในทุกระบบ ซึ่งมีค่าใกล้เคียงกับค่าความหนาแน่นรวมจากการทดลองในปี 2543/44 ในดินชนิดเดียวกัน เฉลี่ยที่ 1.6 กรัมต่อลบ.ซม. ในดินบนระบบที่ปลูกถั่วพรี้าแซมมันสำปะหลังตัดคลุมดินทิ้ง 2 ปี ให้ค่าความหนาแน่นรวมเฉลี่ยลดลงและดินมีความชื้นสูงกว่าอย่างเห็นได้ชัดเจน

ภาพที่ 2 ผลของการจัดการดินต่อความชื้นดิน หลังการเก็บเกี่ยวผลผลิตมันสำปะหลัง ในปีการทดลอง 2550/51 เมื่อเดือนมิถุนายน 2551 ในดินทรายร่วน แปลงทดลองของศูนย์วิจัยพืชไร่ระยอง จ.ระยอง

ภาพที่ 3 ผลของการจัดการดินต่อความชื้นดิน หลังการเก็บเกี่ยวผลผลิตมันสำปะหลัง ในปีการทดลอง 2550/51 เมื่อเดือนมิถุนายน 2551 ในดินทรายร่วน แปลงทดลองของศูนย์วิจัยพืชไร่ระยอง จ.ระยอง

สรุปผลการทดลอง

การใช้ปุ๋ยมูลไก่แกลบอัตรา 1,000 กิโลกรัมต่อไร่ ร่วมกับปุ๋ยเคมีสูตร 15-7-18 อัตรา 50 กิโลกรัมต่อไร่ และปลูกถั่วพรี้าแซมมันสำปะหลังเป็นพืชสดคลุมดิน ใช้เมล็ด 5-6 กิโลกรัมต่อไร่ เป็นระบบที่มีประสิทธิภาพในการปรับปรุงบำรุงดินดีที่สุด รองลงมา ได้แก่ ระบบการใส่ปุ๋ยเคมี 15-7-18 อัตรา 100 กิโลกรัมต่อไร่ ระบบการใส่ปุ๋ยเปลือกมันสำปะหลังหมัก อัตรา 4,000 กิโลกรัมต่อไร่ร่วมกับปุ๋ยมูลไก่แกลบ อัตรา 1,000 กิโลกรัมต่อไร่ ระบบการใส่ปุ๋ยมูลไก่แกลบ 1,000 กิโลกรัมต่อไร่ ร่วมกับปลูกถั่วพรี้าแซมมันสำปะหลังเป็นพืชสดคลุมดิน และระบบการใส่ปุ๋ยเคมี 15-7-18 อัตรา 50 กิโลกรัมต่อไร่ โดยมีการใส่หินฟอสเฟต อัตรา 200 กิโลกรัมต่อไร่รองพื้นทุกระบบ

จากการทดลองทั้งสองปี แสดงให้เห็นว่ามันสำปะหลังพันธุ์ ระยะเวลา 7 เมื่อปลูกในดินทราย่วนที่มีความสมบูรณ์ต่ำ มีอินทรีย์วัตถุน้อยกว่า 1 เปอร์เซ็นต์ มีการตอบสนองต่อการเพิ่มธาตุอาหารในดินในระบบต่างๆ ได้เป็นอย่างดี ให้ผลผลิตสูง แต่เมื่อไม่ได้ใส่ธาตุอาหารเพิ่มเติมลงไปดินทดแทนการสูญเสียที่ติดไปกับผลผลิตในปีแรก ทำให้ผลผลิตลดลงอย่างเห็นได้ชัดเจน ดังนั้นดินที่มีความอุดมสมบูรณ์สูงและพันธุ์ที่ให้ผลผลิตสูง ทำให้เกิดการสูญเสียธาตุอาหารจากดินโดยติดไปกับผลผลิตสูง

จากผลค่าวิเคราะห์ธาตุอาหารที่ตกค้างในดินก่อนการทดลองปีที่สอง ที่พบว่าอินทรีย์วัตถุไม่เปลี่ยนแปลง มีปริมาณ โปแทสเซียมต่ำ และฟอสฟอรัสสูงเกินความต้องการของมันสำปะหลัง แสดงว่า โปแทสเซียมที่ใส่ในระบบที่ทดลองมีไม่เพียงพอต่อความต้องการในการสร้างผลผลิตธาตุโพแทสเซียมที่มีอยู่ในดินก่อนการทดลองจึงถูกดึงมาใช้ การสะสมของธาตุฟอสฟอรัสมีมาก ถ้าต้องการให้ได้ผลผลิตเท่าเดิมโดยใส่ปุ๋ยมูลไก่แกลบ 1,000 กิโลกรัมต่อไร่ ร่วมกับ ปุ๋ยโพแทสเซียมคลอไรด์ 50-60 กิโลกรัมต่อไร่ แทนปุ๋ยเคมี 15-7-18 และปลูกถั่วพรี้าเป็นพืชแซม ถ้าใช้ปุ๋ยมูลไก่แกลบ 500 กิโลกรัมต่อไร่ ให้ใส่ร่วมกับปุ๋ยแอมโมเนียมไนเตรด (34%N) 80-100 กิโลกรัมต่อไร่ หรือ แอมโมเนียมซัลเฟต (21%) 100 กิโลกรัมต่อไร่ ร่วมกับโพแทสเซียมคลอไรด์ (60%K₂O) 80 กิโลกรัมต่อไร่ และปลูกถั่วพรี้าเป็นพืชแซม ในระยะเวลาเพียงแค่ 2 ปี มีการเปลี่ยนแปลงทางคุณสมบัติของดินจากการใส่อินทรีย์วัตถุชนิดต่างๆ ที่เห็นได้ชัดเจน ได้แก่ ความเป็นกรด-ด่าง ความหนาแน่นดินรวม ซึ่งมีผลโดยตรงต่อความสมดุลของธาตุอาหารในดิน

เอกสารอ้างอิง

- ชุมพล นาควิโรจน์ และคณะ. 2541. Long-term fertilizer application on cassava production. In : Proceeding of the Meeting on Nutrient Cycles and Soil Management on Cassava Production in Thailand. 25th June 1998 : 53-72
- สมภพ จงรวยทรัพย์ และคณะ. 2546. ศึกษากระบวนการไถพรวนดินต่อสมบัติทางกายภาพของดินปลูกมันสำปะหลัง: ชุดดินสติก. รายงานผลงานวิจัยมันสำปะหลัง ประจำปี 2544-46 เล่มที่1 หน้า 483-504
- อนุชิต ทองกล้า และคณะ. 2541. Erosion control in cassava production area. In : Proceeding of the Meeting on Nutrient Cycles and Soil Management on Cassava Production in Thailand. 25th June 1998 : 73-84
- Howeler, R.H. 2001. Strategic environmental assessment. In: FAO COPROSTATE DOCUMENT REPOSITORY. [http:// www.fao.org/docrep/007/y2413e/y2413e08.htm](http://www.fao.org/docrep/007/y2413e/y2413e08.htm)

.....